

Pegens historie

Min far sa alltid: Selv om du er liten, skal du ikke finne deg i alt!

TEKST // Johan B. Foss

Er du en av dem som til stadighet irriterer deg over at vi ligger og flyter rundt på utslagsstedet, mer eller mindre radbruket? Plukker du opp restene og legger meg der vi hører hjemme, eller er det likegyldigheten som rår? Jeg, som bokstavelig talt er lavest på rangstigen, har ikke store forventninger til å bli behandlet med respekt. Likevel er jeg nødvendig for at du skal få oppfylt dine våte drømmer når det er din tur til å slå ut lenger enn langt. Og faktisk har min skadeskutte familie også en historie å fortelle.

Men først et betimelig spørsmål. Er det forskjell på en tee og en peg? Svaret er ja og nei. Nordmenn bruker begrepene om hverandre. Det engelske ordet 'peg' betyr i norsk oversettelse en treplugg eller trepinne. I engelsktalende golfland brukes 'tee' om alt som løfter ballen fra underlaget. En peg er derfor en type tee, mens en tee ikke behøver å være en peg. At utslagsstedet også kalles en tee, gjør det ikke enklere.

OPPRINNELSEN. Pegens historie begynner først i 1922, altså flere hundre år etter at selve golfspillet så dagens lys. Tee-enes historie er mye eldre. Golfspillere fant tidlig ut at hvis man hevet ballen litt over bakkenivå, var det lettere å få ballen av gårde. En liten haug med fuktig sand fra utslagsstedet var en god løsning, og det ble faktisk en slags vitenskap ut av det. Hvor bred og hvor høy skulle haugen være, hvor fuktig skulle sanden være, hvor skulle den plasseres osv. Mange spillere utviklet et tidkrevende og omstendelig rituale før de var fornøyd.

Ikke ukjente Harry Vardon (seks seire i The Open) gjorde det slik: «*The ball should be perched on the sand so that none of the latter can be seen, the ball should seem to be sitting clear of the ground, supported by nothing.*» Selvfølgelig kunne spilleren overlate oppgaven til sin caddie. Da fikk han jo også en god unnskyldning for et dårlig utslag.

Skottene kalte disse små tuene 'teaz', uttalt tie aller tay. Der har du opprinnelsen til ordet tee. Men det

var mange som ikke likte den omstendelige prosedyren. Heller ikke å bli tilsmusset av skitten og forurenset sandjord hver gang. Husk at banene på 1800-tallet stort sett også var beitemark for kveg og husdyr. Én løsning var å lage en slags støpeform. Man skuffet og skviset den fuktige sanden ned i formen, snudde den på hodet, fjernet formen og vips var tee-en klar.

EKSPERIMENTERING. En annen løsning var 'portable' tees; løse innretninger man kunne legge ballen oppå og så ta med seg hull for hull. Det første patentet ble tatt ut av skottene William Bloxom og Arthur Douglas i 1889. Det var en tynn plate av gummi, tilnærmet oval i formen og med tre loddrette gummipinner i den ene enden som ballen kunne hvile på, alternativt en hul sylinder med samme funksjon. Man eksperimenterte med forskjellige materialer og utforminger, og det ble tatt ut nærmere 30 patenter i Storbritannia frem til 1911.

Amerikanerne lå heller ikke på latsiden. US Patent Register kan vise til like mange patenter på ulike tees fra 1896 til 1920. Råmaterialet omfattet papir, papp, gummi, celluloid, tre, metall med mer. Men det store gjennombruddet kom først i 1922. Da så min stamfar, The Reddy Tee, dagens lys. Fødselshjelper var en tannlege fra New Jersey, dr. William Lowell. Med sin profesjon var han selvfølgelig opptatt av det hygieniske aspektet, men han hadde mange talenter og realiserte de fleste.

The Reddy Tee var først grønn. Men de spillerne som var begeistret for formen, var misfornøyd med fargen fordi den gikk i ett med gresset, og tee-en forsvant. Den røde fargen var mer synlig, derfor navnet Reddy. Materialet var for øvrig av tre og utformet som en spiker med kort, rett stamme og stort hode, tilnærmet standard i dag.

Lowell og hans to sønner samt svigersønnen, Walter Niebling, dannet firmaet Nieblo Manufacturing Company, og Reddy Tee var deres eneste produkt. Fabrikken lå av alle

steder i Norway, en liten by i Maine. Det var ingen umiddelbar suksess. Ikke før de fikk bl.a. Walter Hagen med på laget i markedsføringen og Spalding Sporting Goods som grossist og distributør.

Det har ikke manglet på konkurrenter til The Reddy Tee. 136 patenter ble registrert i USA før åtte år var gått, i tillegg til et ukjent antall ikke-patenterte varianter. Både hode og stamme har fått et utall forskjellige former og farger, koniske og rette, fra damekropp og til ølflaske, men prinsippet er det samme: liten, nett, billig og lett å ta med seg. En horisontal 'Swinger' manglet det siste og ble derfor ingen suksess.

Noveltees, Celebritees og Golf Tease er småmorsomme begreper som har vært brukt i markedsføringen av oss. Gjenbruk og bærekraft er også begreper vi har støtt på selv i vår lille verden. Don Noland fra Canada lanserte nedbrytbar og kaldpresset torvmose som velegnet alternativ til trepeg. Han tok ut patent og skulle starte maskinell produksjon i 1990, men det var kort tid etter at Exxon Valdez havarerte utenfor Alaska, og all tilgjengelig torvmose ble brukt til å suge opp oljen. Plan(t)ene ble ikke tatt opp igjen, og Reddy Tee av tre dominerer fortsatt.

Neste gang du står på tee, så se litt nærmere på meg. Det er mange i slekta, og vi har alle en historie å fortelle. Antakelig stammer jeg fra et eller annet patent, så du skal ikke kimse av størrelsen. Jeg forlanger ikke at du lager et anegalleri, skjønt det finnes dem som gjør det. Jeg forlanger heller ikke at du unngår å slå meg til pinneved. Men jeg ber pent om at du plukker opp restene – i all anstendighet og alltee. Hvis ikke, henger jeg deg ut på #teetoo!

Kilde: *The Singular History of the Golf Tee* by Irwin R. Valenta 1995

 [facebook.com/golfhistorie](https://www.facebook.com/golfhistorie)